

o|ay lar yorum lar

DANIŞTAY ÇEAŞ KARARNAMESİNİ İPTAL ETTİ

Danıştay, 13.5.1977 günü yapılan duruşma sonucunda Hükümetin ÇEAŞ'ne yeni imtiyazları tanıyan 7/1682 sayılı kararnamesini iptal etti.

Duruşmada davacı TEK'i savunanlardan biri de TEK Genel Müdür-lük Başmüşaviri üyemiz Sayın Zeki Turgay idi. Zeki Turgay'in Danıştay Dava Daireleri Başkanlığına sunduğu savunmada özetle şöyle denildi:

"... Enterkonnekte sistem bütün elektrik santralleriyle şehirlerin ve öteki yerleşim ve endüstri noktalarının bir tek elektrik ağına bağlı bulunduğu sistemdir. Bugün Çıldır, Ağrı ve Cizre'den Edirne ve İzmir'e; Karadeniz kıyılarından Akdeniz kıyısına dek uzayan enterkonnekte ağını su santralleri, kömür santralleri ve 2-3 fuel-oil santrali beslemektedir. Ağda

binlerce kilometre enerji nakil hattı bulunmaktadır. Böyle has-sas bir bütün teşkil eden sis-temin tek elden yönetilmesi zo-runludur.

Ayrıca elektrik sektörünün bir ticaret ve kâr alanı olarak dü-şünülmesi mümkün değildir. Elek-trik bir kamu hizmeti metaldir. Hal böyleyken ÇEAŞ, para öde-yemeyen Mersin Belediyesini cezalandırmak için tüm şehrin elektriğini 1976 Temmuz¹ unda 6,5 saat süreyle kesmiş-tir. Yine aynı şirket büyük şe-hirlere ve sanayie hizmet götü-rürken, uzak köylere ve kasaba-lara -Enerji Bakanlığının ikaz-larına rağmen- hizmet götürmek-ten daima kaçınmıştır.

Bu tür sakıncaların da ortadan kaldırılabilmesi elektrik hiz-metinin bir kamu kuruluşu bü-tünlüğü içinde yürütülmesini zorunlu kılmaktadır.

Davamızın temel sorunu da esa-sen yukarda zikredilen ilkeler ve amaçlar çerçevesinde, 1312 sayılı yasa ile vücut bulan Türkiye elektrifikasyonunun bü-tünlüğü felsefesinin ve bizzat bu yasanın var yada yok oluşu-nun belirlenmesidir."

Savunmada daha sonra davalı Enerji ve Tabii Kaynaklar Ba-kanlığının ÇEAŞ'm ürettiği elektrik fiyatlarına ilişkin bazı yanlış savları çürütölmek-te ve ÇEAŞ'in planladığı fuel-oil santralleri kurma tasarı-larının fuel-oil fiyatlarının bugünkü ve gelecekteki durumu karşısında "bir iktisadi inti-har niteliği taşıyacağı" vur-gulanmaktadır.

Savunma şöyle son bulmaktadır:

"Netice olarak, yukarıdan beri yapılan açıklamalarımızdan gör-ölmektedir ki, Gaziantep, Ur-fa ve Maraş illerinin tüm elek-trik ihtiyacı Kurumumuzca halen doğrudan doğruya karşılandığı gibi ileriki yıllarda da bu du-rum devam edecektir. Bizzat Çukurova bölgesine gelince, Şirketin bugünkü tesislerinin üretim kapasitesinin üstünde kalan ihtiyaç ise, Kurumumuzca işletilmekte ve kurulmakta olan büyük kapasiteli enerji nakil tesislerimiz sayesinde gerek 1977-1980 döneminde ve gerekse ondan sonra rahatlıkla ve hat-ta fazlasıyla karşılanacaktır; ve şu halde, Şirketin ne Mer-sin'de bir fuel-oil santrali

kurmasına, ne de puant karak-terli Gezende barajını inşa et-mesine bir gerek yoktur. Dola-yısıyla bu var olmayan gereğe dayanılarak (esasen hukuksal ve yasal yönlerden tahakkuku-nun imkansız olduğu arzedilmiş bulunan) bir imtiyaz genişle-tilmesine gidilmesi de söz ko-nusu olamaz. Esasen yukarıda da değinilmiş olduğu gibi Ku-rumumuzun, yasası icabı Türki-ye çapında yaptığı elektrik planlamasına tüm öteki bölge-ler gibi Çukurova bölgesi de kuşkusuz girmektedir."

**en» yönetim kurulunun
basın açıklaması:**

**CEAŞ KARARNAMESİNİN İPTAL İ
MC'İN YASA DISİTUTUHUL
BİR KEZ DAHA BELGELEDİ**

"Danıştay, ÇEAŞ'nin ayrıcalık alanını ve süresini artıran Ba-kanlar Kurulu Kararnamesini iptal etmiştir. Bilindiği gibi 18 Mart 1976 tarihli resmi ga-zetede yayınlanan bir kararna-meyle ÇEAŞ'nin ayrıcalık sınırları Hatay Bölgesini de içine alacak biçimde genişletilirken, şirkete yeni santraller kurma olanakları verilmekteydi.

Bu konuda çalışmalar yapan Oda-mız, 5-6 yıl bekletildikten son-ra çıkarılan kararnamenin TEK yasasına aykırı olduğunu kamu-oyuna açıklayarak ilgili kuru-luşları uyarıyordu. Açıklamalar-da ülkemizde elektrik enerjisi üretim, iletim ve dağıtımının tek elden yapılması gerektiği de belirtilerek, özel şirket-lerin TEK'e devri istenmişti.

Odamızın bu çalışma ve açıkla-masından bir süre sonra TEK Danıştaya başvurarak 18 Mart 1976 tarihli kararnamenin ip-talini istemiştir. Danıştay önce yürütmeyi durdurma kararı almış ve son olarak da karar-nameyi iptal etmiştir.

Danıştayın bu kararı, MC ikti-darının mevcut yasaları dahi özel kesimin çıkarları söz ko-nusu olduğunda nasıl hiçe say-dığının yeni bir kanıtıdır. MC iktidarı bu kararlar bir kez daha yargı organları ve kamuoyu önünde mahkûm olmuş-tur."

POLONYA

1:1 ELEKTROTEKNİK

GÜNLERİ

Odamızın elektrik mühendisliği dalında bilimsel, teknik ve mesleki konularda uluslararası kuruluşlarla ilişkiler kurduğu ve bu çerçevede geçtiğimiz yıl Polonya Elektrisyenler Birliği (SEP) ile somut çalışmalar yaptığı okurlarımızın hatırlındadır.

Bu ilişkilerin yeni bir ürünü olarak, 13-14-15 Haziran'da Ankara'da, 17 Haziran'da da İstanbul'da "Elektroteknik Günleri" adı altında seminerler düzenlendi. Polonya'lı elektrik mühendislerinin hazırladığı bildirilerin sunulacağı seminerlerde mevcut uygulamaların yanı sıra yeni teknolojik geliş-

melerin tartışılması da olanak kazanacak.

Hazırlanan programa göre Ankara'da 3 gün süreyle konuk mühendisler aşağıdaki bildirileri sunacaklar.

13 HAZİRAN, PAZARTESİ

- Polonya Enerji Şebekesinin Bugünü ve Gelişmesindeki Genel Eğilimler.
tiojciech WEISS
- Termik ve Su Santrallerinin Ana ve Yardımcı Bağlantı Sistemleri.
Zbigniew RADOMSKI

- 1 kV'a Kadar Olan Sistemlerdeki Elektrik Şoklarından Korunma.

Büyük Sanayi Tesislerindeki İç Dağıtım Sistemleri.

Henryk GASOMSKI

- Konutlar, Genel Hizmet Binaları ve Sanayi Tesisleri İçin Alçak Gerilim Elektrik Pano-ları.

Antoni CHUDZYNSKI

14 HAZİRAN, SALI

- Elektrik Makinelerinin Hızlarının Tiristörle Denetimi.

Henryk TUNIA

- Doğru Akım Kaldırma Makineleri İçin Tiristörlü Sürücüler.

Cyprian BRUDKOWSKI

- Polonya Endüstrisinde Kullanılan Elektrik Makineleri ve Diğer Aygıtlar.

Bogdan KALAMAN

- Alçak Uyarımlı Çalıştırılmada Türbogeneratörlerin Ayarlanması.

Wiesław PARTKA

- Uyarı Sistemleri ve Büyük Generatörlerin Denetimi.

Zbigniew SZCZERBA

15 HAZİRAN, ÇARŞAMBA

- E-10 Elektronik Telefon Santrali.

Jerzy BLASZYK

- Sayısal İletim Sistemleri ve Afları.

tfladzimierz BARJASZ

- Uziletişim Ağlarının Planlanması.

Michał MICHALOWSKI

- Polonya Uziletişim Ağının Bakımı.

Mirolawr KOLASZEŪSKI

Ankara'da Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü toplantı salonunda yapılacak olan "Elektroteknik Günleri", 17 Haziran'da da İstanbul'da sürecek. İstanbul Sanayi Odası Odakule toplantı salonunda (Galatasaray) toplanacak olan seminerde bu bildirilerin bir bölümü yineleneyecek.

Elektroteknik Günleri'ne ilişkin ayrıntılı haberi ve bildirilerin içeriğini gelecek sayılarımızda duyuracağız.

gecikme sorunu ve elektrik kesiminde yatırım planlaması

ışık toksöz

Optimizasyon modelleri ile bulunan elektrik üretimi yatırım programı, gerçek yatırım koşullarını yansıtmaktan uzaktır. Bu modeller elektrik üretim ve iletim planlarını, niteliksel ifade edilir teknik ve ekonomik ölçütlere göre seçerler. Oysa siyasi tercihler, sosyal ölçütler ve yatırımlarla ortaya çıkan güvenilirlik sorunlarının gerçekçi planlama için modellere eklenmesi gerekir.

Özellikle risk ve güvenilirlik sorunu elektrik yatırım planlamasında birçok kez ele alınır. Çalışmaların yapıldığı ortamın özellikleri ve çalışmanın amacına göre bu sorun değişik şekillerde işlenir. Örneğin gelişmiş ekonomilerde güvenilirlik hesapları dünya yakıt fiyatlarındaki artışlardan doğan elektrik enerjisi talep değişiklikleriyle ilgilidir (1). Teknik çalışmalar ise üretimde arıza olasılıklarını hesaplar (2). Bu çalışmada; Türkiye'de

ışık Toksöz, Sussex Univ.

yatırımların gecikmesinin sonucu olan elektrik enerjisi açığı, bir arz güvenilirlik sorunu olarak alındı ve daha geniş bir elektrik planlaması çalışmasının bir parçası halinde incelendi.

Asıl çalışmanın temeli minimum maliyet doğrusal programlama modelidir. Bu çerçevede projelerin başlatıldığından bitiş tarihine kadar geçen süreye rasgele (random) değişken olarak tanımlanır. Bu rasgele değişken, doğrusal program modelindeki minimuma düşürülecek maliyet fonksiyonuna eklendiğinde "gecikme" sorunu modelin seçimine yansıtılmış olur. Projelerin gecikmeleri önemli maliyet artışlarına neden olduğundan, minimum maliyet modeline, bu gerçeğin eklenmesi zorunlu oluyor.

Gecikmeler genel makro düzeyde ve proje düzeyinde dört şekilde maliyet artışı getirirler:

- Projede gecikmeye neden olan

aksamayı düzeltmek için yapılan harcamalardan,

- Gecikme süresi boyunca üretilmeyen enerjiden dolayı elde edilemeyen gelir kaybindan,
- Gecikmelerin sonucu olan elektrik enerjisi kısıtlamalarından doğan, sanayi üretimindeki düşüşten dolayı elde edilemeyen ulusal gelir kaybindan,
- Elektrik açığını kapatmak için başvurulmuş yüksek maliyetli çözüm yollarından doğan artışlar.

Projelerdeki gecikmelerin Türkiye'deki elektrik kesimine olan etkisi Yahya İşitan'ın 1976'da hazırladığı çalışmadan görülebilir (3). 1975'de gecikmelerden dolayı 3277 GWh enerji üretilmemiştir. Aynı yıl tüm elektrik üretiminin 15 400 GWh olduğuna bakılırsa planlanan santrallardan yılda % 20 kadar eksik üretim yapıldığı görülür.

Projeler teker teker ele alınıp incelendiğinde, gecikmelerin çok sayıda ve ayrıntılı nedenlerden doğduğu görülebilir. En sık görülen neden, akreditiflerin süresi içinde açılmaması olmakla birlikte, Tunçbilek **Linyit** Santralı türbogeneratörünün Kıbrıs olayları sırasında kapanan sınırdan geri çevrilmesi gibi olağanüstü nedenler de vardır. Ayrıca yatırım alanına ulaşım sorunları, gümrük işlemleri, makine ve donatının (teçhizatın) yapımındaki hatalar ve değişik standartların uyumsuzluğu, iş bitirme (termin) planlarının yetersizliği ve verilecek kararların kurumlar arası uzun işlemlere tabi tutulması gibi nedenler de vardır.

Yukarıda sıralanan gecikme nedenleri ekonomik, teknik, alt yapısal ve idari olarak bölümlenebilir. Ancak bu biçimdeki bir yaklaşım gecikmelerin temel nedenlerini gizler. Proje düzeyinde oluşan gecikme, makro düzeyde alınan belirli karar ve siyasal tercihlere bağlıdır. Bunlardan birincisi Türkiye'de endüstriyel yapının tüketim ma-

lı ve montaj sanayiine dönük olarak gelişmesi, üretim araçları üreten ağır makine sanayiinin kurulamamasıdır. Dış finansman sorununun kaynağı, olan bu durumda elektrik santralleri makinelerinin ithal edilmesi zorunlu olur. Yapı malzemesi ve bir kısım transformatör donatısından başka gaz türbinlerinin % 100, fuel-oil santrallerinin % 90, linyit santrallerinin % 60 ve su santrallerinin ise Z 30-50'si kadari ithal edilmektedir (A).

İkinci temel neden, özellikle alt yapı tesisleri açısından kalkınmada izlenen bölgesel dengesizlik politikasıdır. Bir çok projenin gerçekleştirilmesi, yapım yerinin az gelişmiş bölgede bulunmasından ötürü, karayolu, demiryolu, deniz aşırı ulaşım ve liman eksikliklerinin giderilmesi için gecikmektedir.

Üçüncüsü, her tür gecikmeye neden olabilecek teknik eleman sorunudur. Kamu sektöründe uygulanan yetersiz ücret politikası elektrik kesimine yetmiş elemanları çekememektedir. Bu durum, bir yandan projelere yabancı danışman gerektirerek dış kredi sorununu daha da yoğunlaştırmakta, diğer yandan projenin her aşamasında tecrübe ve bilgi yetersizliğinden birçok teknik yanlışlıklar getirmektedir.

Dördüncü temel sorun, idari gecikme diye nitelenebilecek olan ve elektrik kesiminin en belirgin özelliği olarak gözlenen, elektrik enerjisi ile ilgili tüm çalışmaları denetleyecek bir merkezin kurulamamasıdır. Elektrik kesiminde merkezi kurumun varlığı, eşgüdümlü bir kesim planı hazırlanması, uygulanması ve planlanan yatırım programlarının zamanında gerçekleşmesi için gereklidir.

Elektrik kesimi, 1935'lerde Etibank, otoprodüktörler ve mahalli belediyeleri içeriyordu. 1950'lerde elektrik kesimine ayrıcalıklı dört özel şirket ve DSI eklendi. 1960'larda en yetkili örgüt olarak Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı kuruldu. 1970'de bu topluluğun merkezi denetimi TEK'e veril-

di. Bugün, bu kurumların yanında DPT, TKİ, MTA, Devlet Yatırım Bankası ve Köy İşleri Bakanlığı'nın bu kesimde sorumlulukları vardır.

Bu kadar çok sayıda bağımsız kurum ve şirketin bulunması, iç ve dış para kaynakları yetersizliğinden ve yetki alanlarının kısıtlılığından dolayı bu kesimde bir rekabet durumu yaratmaktadır. Bağımlı ve tamamlayıcı bir işbirliği yerine sınırlı olanaklarla çalışan ve farklı amaçları (kâr yada sosyal) benimsemiş olan kurum ve şirketlerin arasındaki rekabet ve çelişkiler elektrik kesiminde genişletme programlarını bir takım çıkmazlara sürüklemektedir. Bu kesimdeki kurumlara verilen görevler işlevsel (yapım, üretim, iletim, dağıtım) ve yöresel (mahalli, il, ulusal) olarak bölünmüştür. Planlama ve proje düzeyinde etkili kuruluşlar; DPT, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, EİEİ, DSI, MTA, TEK, TKİ. Yapım ve proje uygulama işlemlerini gören kuruluşlar; DSI, TEK, Çukurova Elektrik A.Ş. (ÇEAŞ), Kepez ve Antalya Havalisi Elektrik Santralleri Türk A.Ş. (KAAŞ). Elektrik enerjisi üretimi yapanlar; TEK, ÇEAŞ, KAAŞ.

Kullanacağı enerjiyi generatör gruplarıyla kendileri üretenler; enterkor.nekte sisteme bağlanmamış belediyeler, iletim ve dağıtım işlemlerini yapanlar ise; belirli bölgelere ayrılmış şekilde yine TEK, ÇEAŞ, KAAŞ ve mahalli belediyeler grubudur. Yukarıdaki işlemler de tekrar bölünerek belirli kurumlara dağıtılmıştır. Planlama görevini genel olarak DPT, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ve TEK yapar. Birincil kaynaklar, ısı santralleri için TKİ ve MTA, su santralleri için ise DSI, MTA ve EİEİ tarafından ele alınmaktadır. Yapım ve projelerin uygulanmasında, ısı santralleri TEK'e, su santralleri ise DSI'ye bırakılmıştır.

Coğrafi yada yöresel işbölümü açısından da bu kesimdeki kurumlar ve şirketlerin dağılımına bakıldığında en geniş kapsamlı kurum TEK'dir. Bunun yanında Güney Anadolu Bölgesinde iki özel şirket ve mahalli yö-

reler için de belediyeler yetki sahibidirler.

Ayrıca yakıt kaynaklarının, özellikle linyit ve fuel-oil kaynaklarının, özel sektör ve yabancı kuruluşların elinde bulunması, bu kesimde planlı gelişmeyi daha da güçleştirmektedir. Bu durulu, kesim planının kurumlar arası çelişkileri ve kısıtlamaları içerebilecek şekilde yapılmasını gerektirir.

Elektrik kesimindeki çelişkilerin odak noktası TEK'e verilecek yetkinin kapsamıdır. TEK, birbirine bağlı fakat değişik üç alanda faaliyet gösteren kuruluşlarla karşı karşıya olmanın çelişkisi içindedir. Birinci çelişki, elektrik kesiminde TEK'in kuruluşundan önce var olan ve TEK'in kurulumuyla görevlerinin TEK'e devredilmesi gereken kurumların halen görevlerini sürdürmeleridir. Bunun nedeni TEK Kanununda bu kurumlara verilen özel imtiyazlardır. Örneğin su santrali yapımı ile yetkili DST'de doğan gecikmeler yüzünden TEK'in elektrik programının uygulanması aksamakta ve iki kurum arasında uyumsuzluk ortaya çıkmaktadır. Bu kesimde işlemlerin eşgüdümlü yürütülmesi için kurulan merkezi kurum, görülüyor ki özündeki kısıtlamalardan dolayı beklenen sonucu veremiyor.

İkinci tür çelişki elektrik enerjisi dağıtım işlemlerinin mahalli belediyelere verilmesinden doğmaktadır. TEK, üretim ve iletimi yaptıktan sonra belediyelere toptan enerji satmakla yükümlüdür. Mahalli idareler bu durumda TEK'in yeterli miktar ve gerilimde enerji sağlayamadığından yakınlara kendilerine santral yapımı ve elektrik üretimi yetkisinin verilmesini istemektedirler. Bu kuruluşlardan en büyüğü ve elektrik kesiminde merkezî kuruma en kuvvetli karşı çıkana İETT'dir. 1973'de bir elektrik seminerinde İETT Genel Müdürü Safet Gürtav'ın söylediği sözler bu çatışmayı örnekler. "Bugün idaremize santral kurma müsaadesi verilse hükümetten para talep etmeden Sanayi Odası yardımıyla hemen bir kredi bularak 1,5 yıl sonra faaliyete geçecek

bir santral kurmaya idare hazzıdır" (5).

TEK ve özel imtiyazlı şirketler arasındaki üçüncü çatışma, elektrik kesimiyle ilgili olarak kamuoyuna en fazla yansıyan sorunlardan biridir. Özellikle Çukurova Elektrik A.Ş. ve onu savunan özel sektöre karşı TEK ve Elektrik Mühendisleri Odası bu tartışmanın sözcüleridirler. Bu durum çoğu kez bir kamu-özel sektör çelişkisi olarak yorumlanmakta ise de bu doğru bir yorum değildir. Bu yanlışın arkasında kamu sektörünün ve devletin niteliği sorunu vardır. Bu sorun buradaki çalışmanın kapsamı dışındadır, ancak Çukurova Elektrik A.Ş.'nin yetki bölgesini genişletme ve imtiyaz süresini uzatma isteklerinin devlet organları (sadece bugünkü hükümet değil) tarafından kabul edildiği hatırlanmalıdır.

Bu tartışmada Çukurova Elektrik A.Ş. ve sanayiciler, elektrik enerjisi sıkıntısının sanayi üretimine verdiği zarardan yakınılarak bütün kaynakları seferber edip bu soruna derhal çözüm bulunmasını istemekte ve bunun için özel sektörün de elektrik enerjisi üretim, iletim ve dağıtımında etken olmasının gerektiğini savunmaktadırlar. Öte yandan kâr amacıyla elektrik enerjisi üretimine karşı çıkan EMO, enerji politikasının merkezileştirilmesi için yerli kaynakların kullanımını, ağır elektroteknik ekipman sanayinin kurulmasını, yakıt kaynaklarının devletleştirilmesini ve yerli mühendis ve teknisyenlerin kullanımını istemektedir. Bu tartışmalarda iki tarafın isteklerine bakıldığında çatışmanın, sermayenin çıkarlarının getirdiği bir çatışma olduğu görülmektedir. Büyük bir hızla gelişen endüstrinin elektrik enerjisi isteğini karşılamak sermayenin ve onun temsilcilerinin temel sorunudur. Çukurova Elektrik A.Ş.'nin ve İETT'nin TEK ile olan çatışmaları bulundukları yoğun sanayi bölgelerinin yüksek enerji talebinden kaynaklanmaktadır. Fakat elektrik kesiminin çözülmesi gereken başka sorunları da vardır ki bu sorunlar sermayenin

gelişimiyle çatışır. Özellikle az gelişmiş bölgelerde bulunan köylerde oturan ve Türkiye'nin nüfusunun % 50'sini oluşturan halkın elektrikten yararlanamaması bu sorunların başlıcasıdır. Buna bağlı olarak köy elektrikleştirilmesi sorununun önemi ortaya çıkar. Bu sorun kâr amacı ile üretilecek enerjiyi ilgilendirmeden çözümünü devlet teşebbüsü olan TEK'e yükletilmiştir. Gerçekten köy elektrikleştirilmesi "kalkınma hızı", kaynakların verimli kullanımı açısından ele alındığında, önemli bir sorun değildir. Ancak nüfusun yarısının elektrikten yararlanamaması verimlilik ölçülerini aşmış bir sorundur.

Görülüyor ki elektrik kesiminde "teknik düzeyde bulunan çıkmazlar ve darboğazlar" Türkiye'nin temel politik sorunlarına dayanıyor. Bugüne kadar nüfusun % 50'sinin elektrik kullanamaması çatışan çıkarlar dolayısıyla belirli sorunlara çözüm getirilememesinin örneklerinden biridir. Türkiye'nin dünyadaki yeri ve ekonomik düzeni elektrik kesiminin yapısını ve ortaya çıkan çelişkileri belirlemektedir.

KAYNAKLAR

- (1) Cheshire A.J., ve A.J. Surrey, "Energy Policy in Britain: A case study of Adaptation and Change" (İngiltere'de Enerji Politikası: Uyarılma ve Değişim Örneği), Science Policy Research Unit. (SPRU), Sussex Üniversitesi, 1976.
- (2) Tarkan O., "Optimal Üretim Planlamasında İhtimali Simülasyon Tekniği" EMO, Enerji Kongresi Tebliğleri, 1974.
- (3) Isıtan Y. "Üretim Tesislerinin Kurulmasını Geciktiren Sorunlar" EMO, Elektrik Enerjisi VII. Teknik Kongre, 1976.
- (4) Ungan D., "Ağır Enerji Makineleri Sanayii Kompleksinin 3.Beş Yıllık Plandaki Yeri", Elektrik Mühendisliği 234.
- (5) Tercüman Gazetesi, Elektrik Semineri, İstanbul, 1973.

ÜLKEMİZDE BELEDİYE ELEKTRİKLENDİRMESİ

Türkiye'nin 1975 yılı toplam brüt enerji üretimi 15 622,8 milyon kilovatsaattir. Ülkemizde var olan 1654 belediyenin çektiği toplam enerji ise 7 473,9 milyon kilovatsaattir. Bunun ülke üretimi içindeki payı yüzde 47,8'dir. 1975 yılı belediye net tüketiminin 1974 yılına göre yüzde 20'lik bir artışı olmuştur. Elektrikli belediye nüfusunda bir önceki yılla göre artış yüzde 13,4'dür. 1975 rakamlarına göre ülkemizde toplam belediye nüfusu 20 755 000, elektrikli belediye nüfusu ise 20 315 000'dir. Buna göre elektrikli belediye nüfusunun toplam belediye nüfusu içindeki payı yüzde 97,9, elektrikli belediye nüfusunun Türkiye nüfusu içindeki payı ise yüzde 50,5'dir (Çizelge 1).

Ülkemizde muhtarlık köy sayısı 35 993'tür. Elektriklendirilen köy oranı ise yüzde 20,9'dur. Köy elektrikleştirilmesinde bölgelere göre dağılım gözönüne alındığında önemli farklılıkların ortaya çıktığı görülmektedir. Örneğin üretici belediye santralleri en az olan Ege Bölgesinde elektrikleştirilen köy sayısı yüzde 40 ile en yüksektir. Elektrikli köy sayısı yük-

sek olan ikinci bölgemiz yüzde 39,8 ile Marmara Bölgesidir. Buna karşılık üretici belediye santrallerinin göreceli olarak yoğun bulunduğu Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde elektrikli köy oranları sırasıyla yüzde 5,3 ve yüzde 4'dür. Bu dağılım içinde, geçen yıllarda olduğu gibi, genellikle Doğu bölgelerinde belediyelerin kendi olanaklarıyla elektrikleştirme gereksinimlerini karşılama çabasında oldukları da dikkati çekiyor.

Belediyelerin enerji gereksinimlerinin yüzde 97,8'e yaklaşan büyük bir bölümü; Türkiye Elektrik Kurumu başta olmak üzere, imtiyazlı şirketler diye tanımlanan Çukurova Elektrik Anonim Şirketi (ÇEAŞ), Antalya ve Havalisi Elektrik Anonim Şirketi (KEPEZ) ve öteki özel ve kamu kuruluşları tarafından karşılanıyor. TEK'in sağladığı enerjinin belediyelerin toplam tüketimi içindeki yeri yüzde 91'dir. ÇEAŞ, KEPEZ ve diğer özel ve kamu kuruluşlarından sağlanan miktar 506,7 milyon kilovatsaat'le toplam içinde yüzde 6,8'lik bir yer tutuyor. Belediye üretiminin toplam belediye tüketimi içindeki yeri ise ancak yüzde 1,8'dir. Belediyelerin kendi olanaklarıyla ürettiği toplam enerji 134,6 milyon kilovatsaattir.

Toplam enerji gereksinimi en yüksek olan belediye 2,948 milyar kilovatsaat ile İstanbul'dur. Bunun Türkiye toplamı

içindeki yeri ise yüzde 39'dur. Başka bir deyişle yalnızca İstanbul Belediyesinin tüketim gereksinmesi Marmara Bölgesi dışındaki tüm bölgelerimizin gereksinmelerinin her birinden büyüktür. Örneğin Doğu Anadolu Bölgesine dahil belediyelerin toplam tüketiminin Türkiye toplamı içindeki yeri ancak yüzde 2,8'dir.

Belediyelerin kendi santralleri ile ürettiği enerjinin toplam belediye tüketimi içinde çok küçük yer tutmasına karşın bölgelere göre durum önemli ölçüde değişiyor. Türkiye'de belediyelere ait santrallerin toplam sayısı 251'dir. Bunlardan 179'u termik, 72'si ise hidrolik santraldir. Bu santrallerin % 32,3'ü Doğu Anadolu Bölgesinde yer alırken enerji tüketiminin en yüksek olduğu Marmara Bölgesinde bu oran yüzde 7,6'dır. Doğu Anadolu Bölgesindeki 81 üretim santralının 16'sı hidrolik, 65'i ise termik santraldir. Doğu Anadolu Bölgesi 209,5 milyon kilovatsaat olan enerji tüketim gereksiniminin yüzde 14,79'unu kendi santralleri ile sağlarken bu oran Marmara Bölgesinde yüzde 0,22, Ege Bölgesinde yüzde 0,38 ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yüzde 7,05'dir. Ürettiği enerji miktarı en yüksek olan belediye ise 34,3 milyon kilovatsaat ile Ankara Belediyesi'dir (Çizelge 2).

Türkiye'deki elektrikli belediyelerin 1975 yılı ortalama ki-

Çizelge 1. 1975 yılı, belediyelere ait bazı değerlerin bölgelere göre dağılımı.

	Marmara	Ege	Akdeniz	İç Anadolu	Karadeniz	Doğu Anadolu	Güneydoğu Anadolu	Türkiye
Belediye sayısı	228	328	194	410	247	161	86	1654
Elektriksiz Belediye sayısı	8	16	35	46	35	23	7	170
Köy sayısı	4315	4239	3194	6928	7685	6159	3473	35 993
Elektrikli Köy sayısı	1719 (% 39,8)	1694 (% 40)	878 (% 27,5)	1613 (% 23,3)	1162 (% 15,1)	328 (% 5,3)	140 (% 4)	7534 (% 20,9)
Elektrikli Belediye nüfusu (10 ⁴)	5441	3047	2252	4719	1991	1425	1440	20 315
Santrali olan Belediye ("")	21,1	8,5	21,1	10,7	25,5	54	54,6	21,6
üretin (kk-saat/kisi)	1,4	1,3	7,5	9,3	8,4	21,7	11,3	6,6
Brüt tüketin (kk-saat/kisi)	642,3	355,1	237,8	315,9	216,1	147	160,6	367,9
Kendi ürettiği enerji (kU-saat);	7 856 440	4 068 460	14 572 542	14 101 714	16 769 590	30 988 773	16 319 214	134 676 733
Toplam enerji gereksinimi (kk-saat)	494 719 921	1082 113 366	535 388 604	1490 616 960	430 182 153	209 511 859	231 330 252	7473 933 115
Ortalama enerji satış fiyatı (krs/kw-saat)	62	59	64	71	113	67	74	64

Çizelge 2.
Belediyelerin
genel
enerji
durumunun
illal ve
ilal ile
göre
dağılımı.

İ L İ	KENDİ ÜRETİĞİ ENERJİ(kWh)	DIŞARIDAN ALINAN		TOPLAM ENERJİ (kWh)	İÇ İHTİYAÇ (kWh)	ŞEBEKE KAYBI		SOKAK AYDINLATMASI (kWh)	PARASIZ VERİLEN (kWh)	PARA İLE SATILAN ENERJİ (kWh)
		KURULUŞ İSMİ	ENERJİ (kWh)			(kWh)	%			
01 ATANA	2.275.547	ÇEAŞ	199.630.471	201.906.018	63.250	30.600.301	15,2	7.941.589	173.166	163.127.712
02 ADYAMAĞ	3.279.075	TEKSTİL PAB.	1.870.330	5.149.405	85.000	504.828	9,8	172.168	-	4.387.409
03 AFYOK	216.000	TEK	39.814.145	40.030.145	6.000	4.590.457	11,5	2.137.8C1	116.783	33.179.1C4
04 AÜRİ	5.957.935	-	-	5.957.935	179.388	625.686	10,5	403.340	150	4.749.371
05 AMAŞA	-	TEK	25.678.395	25.678.395	-	3.512.253	13,7	1.449.276	3.1015	20.706.851
06 AKKABA	34.337.900	TEK	873.073.450	907.411.350	1.541.160	100.335.864	11,1	18.515.835	950.460	786.068.031
07 ANTALYA	6.149.253	KEPEZ	52.928.305	59.077.558	203.071	5.139.747	8,7	6.694.547	61.341	46.978.852
08 ARTVİN	1.100.204	TEK-ETİBANK	8.311.470	9.411.674	31.708	1.249.043	13,3	843.173	53.184	7.234.566
09 AYDIN	-	TEK	71.021.955	71.021.955	-	9.375.948	13,2	6.323.369	484.752	~4.637.886
10 BALIKESİR	1.239.819	TEK	89.388.718	90.628.537	55.585	13.158.008	14,5	6.806.905	189.022	70.419.017
11 BİLECİK	-	TSK	8.368.241	8.368.241	-	1.050.988	12,6	874.023	391.779	5.0/15.~1
12.BİNGÖL	1.432.231	-	-	1.432.231	62.005	142.750	10,0	190.150	6.000	1.031.326
13 BİTLİS	4.712.400	DDY- Denizcilik Bankası	1.492.397	6.204.797	134.900	644.940	10,4	440.677	52.000	4.932.280
14 BOLU	165.170	TSK	31.955.556	32.120.726	5.000	3.636.735	11,3	3.360.510	20.650	25.097.831
15 BORDUR	149.037	TEK	15.789.526	15.938.563	14.00C	1.822.254	11,4	1.281.760	-	12.820.549
16 BURSA	4.287.421	TEK	175.438.276	179.725.697	106.052	19.750.339	11,0	7.340.454	124.825	152.404.027
17 ÇANAK- KALE	698.266	TEK	26.533.209	27.231.475	25.870	4.006.046	14,7	2.052.045	281.682	20.865.832
18 ÇANKIRI	-	TEK	10.775.643	10.775.643	-	1.154.031	10,7	1.499.552	43.864	8.078.196
19 ÇORLU	-	TEK	29.486.527	29.486.527	-	3.624.113	12,3	2.549.373	29.924	23.283.117
20 DENİZLİ	1.322.540	TEK	59.196.662	60.519.202	35.000	7.400.856	12,5	3.627.593	4.129.687	45.326.066
21 DİYAR- BAKIR	3.680.458	TEK	51.183.744	54.864.202	109.459	6.137.631	11,2	1.458.998	150.000	47.008.114
22 EDİRNE	100.000	TEK	40.682.204	40.782.204	5.000	5.595.193	13,7	2.589.294	2.288.752	30.303.965
23 ELAİS	606.169	TEK	35.882.562	36.488.731	9.500	3.412.647	9,3	1.905.444	37.121	31.124.019
24 ERZİHCAL	3.812.944	TEK	14.625.706	18.438.650	81.500	1.447.740	7,9	994.158	408.300	15.506.958
25 ERZURUM	1.690.130	TEK	63.869.362	65.559.492	44.550	6.293.711	9,6	2.901.288	3.980.090	52.339.853
26 ESKİŞ- EİR	242.457	TEK	115.101.840	115.344.297	12.850	10.814.114	9,4	4.401.931	95.903	100.019.499
27 SAN TEP	1.594.721	TEK	107.350.509	108.945.230	58.094	10.889.778	9,9	8.190.886	1.684.487	88.121.985
28 GİHESUN	210.200	TEK	18.051.021	18.261.221	6.540	2.695.671	14,8	2.482.951	1.562.267	11.513.792
29 GÜMÜŞNA	6.535.052	-	-	6.535.052	162.901	736.791	11,3	433.639	38.920	5.162.801
30 HAKKARİ	1.637.610	-	-	1.637.610	71.339	157.600	9,6	77.550	750	1.330.371
31 HATAY	1.095.057	THAŞ-Hatay-Def- İM HEB	94.838.411	95.933.468	35.425	12.902.319	13,4	3.902.402	238.118	78.855.204
32 İSPABTA	-	TEK	40.241.006	40.241.006	-	6.200.261	15,4	3.302.628	410.764	30.327.353
33 İÇEL	2.009-320	ÇSAŞ-TBC	89.902.722	91.912.042	51.750	10.574.512	11,5	5.132.310	2.300	76.151.170
34 İSIANBOL	-	TEK	7.948.940.997	2.948.940.997	-	486.715.129	16,5	35.938.732	1.181.790	2.425.105.346

35	İZMİR	629.920	TEK	702.070.370	702.700.290	12.555	68.287.950	9,7	11.566.195	1.067.899	619.765.691
36	KARS	3.	TEK	9.825.743	13.817.802	118.642	1.331.310	9,6	1.003.920	7.020	11.356.910
37	EASTANM- RU	1.	TEK	15.624.209	17.240.657	33.000	2.323.783	13,5	2.022.031	423.857	12.437.986
38	KAYSERİ ÇİVAĞI T.A.Ş.	725.760	TEK-KAYSERİ VE ÇİVAĞI T.A.Ş.	135.206.519	135.932.279	17.450	10.329.927	7,6	8.019.020	248.475	117.317.407
39	KIRSEHİR Kİİ	-	TEK	27.318.214	27.318.214	-	2.993.975	11,0	1.583.472	33.408	22.707.359
40	KIRSEHİR	-	TEK	15.146.481	15.146.481	-	1.601.141	10,6	1.270.428	110.616	12.164.296
41	KOCAELİ	48.000	TEK	68.899.902	68.947.902	1.500	9.789.614	14,2	6.045.850	103.000	53.007.938
42	KONYA	5.366.915	TEK	180.078.648	185.445.563	158.243	18.237.274	9,8	8.600.010	918.677	157.531.259
43	KÜTAHYA	-	TEK	36.840.690	36.840.690	-	4.110.970	11,2	2.527.664	32.715	30.165.341
44	MALATYA	2.389.290	TEK	35.513.320	37.902.610	72.558	4.364.941	11,5	3.735.430	151.514	29.576.167
45	MANİSA	-	TEK	109.097.951	109.097.951	-	14.337.925	13,1	6.014.474	356.237	88.389.315
46	K. MURAS	2.894.328	TEK-ÇPAŞ	27.485.621	30.379.949	62.073	4.515.953	14,9	1.033.829	1.300	24.766.794
47	MARDİN	1.713.363	TEK	16.938.874	18.652.237	54.000	2.893.741	15,5	1.669.681	529.250	13.505.565
48	MÜĞLA	100.000	TEK	24.546.809	24.648.809	4.500	2.396.649	9,7	1.591.953	91.040	20.164.667
49	MUS	3.711.905	-	-	3.711.905	61.438	450.442	12,1	330.000	1.000	2.869.025
50	NEVSEHİR	-	TEK	17.942.293	17.942.293	-	2.026.310	11,3	2.629.324	682.236	12.604.423
51	NİĞDE	-	TEK	21.685.825	21.685.825	-	2.240.774	9,9	2.357.381	214.680	16.972.990
52	ORDU	161.000	TEK	29.681.154	29.862.154	4.525	3.349.874	11,2	3.053.636	2.554.929	30.899.190
53	RİZE	408.337	TEK	25.447.706	25.566.043	2.930	2.046.049	8,0	1.567.267	216.552	21.733.145
54	SAKARYA	1.270.634	TEK	53.612.000	54.983.554	37.000	5.654.009	10,3	4.284.531	22.847	44.984.567
55	SAMSUN	338.573	TEK	74.582.004	74.720.757	5.000	12.201.005	16,3	4.021.345	50.000	58.442.987
56	SİĞIR	1.081.857	TEK	14.258.793	15.293.650	27.912	1.759.528	11,5	1.020.860	235.907	12.249.443
57	SİĞIR	6.250.112	-	-	6.250.112	129.799	974.129	15,6	473.355	-	4.672.829
58	SİĞIR	2.478.418	TEK	26.391.575	28.869.993	60.895	2.945.996	10,2	2.403.286	28.431	23.431.385
59	TEKİRDAĞ	112.300	TEK	47.750.800	47.863.100	3.369	7.388.034	15,4	1.737.341	34.975	38.729.78±
60	TOKAT	36.200	TEK	31.177.599	31.153.789	905	3.626.703	11,6	2.457.395	1.667.802	23.400.8±
61	TRABZON	302.902	TEK	51.931.115	51.696.017	6.265	5.332.206	10,3	2.724.196	1.667.631	41.965.129
62	TUNCELİ	258.600	TEK	23.720.1	2.895.801	6.538	336.332	11,6	473.236	10.000	2.069.495
63	URŞA	5.016.740	TEK	23.408.788	28.425.528	120.950	3.617.587	12,7	3.768.220	279.011	20.639.760
64	UŞAK	1.800.000	TEK	35.454.324	37.254.324	46.800	3.580.438	9,6	1.217.684	376.029	32.033.373
65	VAN	177.000	TEK	14.676.795	15.464.295	21.500	2.583.936	16,7	1.789.595	174.110	10.895.154
66	YOZGAT	950.264	TEK	21.626.445	22.576.709	28.000	2.630.262	12,0	2.134.006	613.556	17.170.885
67	ZONGULDAK	115.392	TEK-TEİ	101.570.164	101.685.556	2.800	12.518.701	12,3	4.721.349	1.995.752	82.446.954
TOPLAM		134.676.733	-	7.339.256.382	7.473.933.115	4.298.044	999.546.972	13,4	250.464.309	34.101.402	6.185.522.380

şi başına enerji üretimleri 6,6 kilovatsaat, kişi başına brüt tüketim 367,9 kilovatsaat, net tüketim ise 318,5 kilovatsaat olmaktadır. Kişi başına net tüketimin en yüksek olduğu bölgeler 540,1 kilovatsaat ile Marmara ve 317,7 kilovatsaat ile Ege Bölgeleridir. Bu değerler Doğu Anadolu Bölgesi için 131,1 kilovatsaat, Güneydoğu Anadolu Bölgesi için ise 142,4 kilovatsaattir.

Belediyelerin enerji satış fiyatları gözönüne alındığında genel olarak fiyatların yükseldiği ve Doğu Anadolu Bölgesinde en yüksek değere ulaştığı görülmüyor. Bunun büyük ölçüde üretim maliyetiyle ilişkisi olduğu düşünülebilir. Büyük ölçüde kendi üretimleriyle yetinmek durumunda kalan belediyelerde enerji satış fiyatları da yüksek olmaktadır.

Toplam beladiye satışları gözönüne alındığında tüketici grupları içinde en büyük payı yüzde 43,83 ile sanayi almakta, bunu yüzde 30,58 ile konutlar izlemektedir. Resmi daire ve ticarethanelerin payları ise sırasıyla yüzde 6,51 ve yüzde 10,60'dır.

Belediyeler elektrik tüketiminin nüfus gruplarına göre dağılımı ise nüfus yoğunluğu ile enerji üretimi arasında doğru yönlü bir ilişki ortaya çıkarıyor. Nüfusu 2500'den az olan belediyelerde kişi başına düşen enerji tüketimi 58 kilovatsaat iken, nüfusu 10 000 ile 25 000 arasında olanlarda 150 kilovatsaat olmakta, 500 000'den fazla nüfusu olan belediyelerde ise bu değer 758 kilovatsaate ulaşmaktadır.

Kaynak: Belediyelerin 1975 yılı elektrik istatistikleri, TEK Planlama ve Koordinasyon Dairesi Başkanlığı.

Döviz darboğazının yarattığı dış ödemeler baskısının, karaborsa ve fiyat artışlarının yoğunlaştığı bir ortamda yayımlanan 1977 yılı kamu kesimi yatırım programı; imalat sanayii, enerji ve madencilik sektörlerinde yüzde 30'u aşan dış kaynak gereksinimini vurguluyor.

1977 yılı yatırım programının yıl içinde yüzde 25 oranında fiyat artışı varsayımına dayanılarak hazırlandığı belirtiliyor. Yatırım programının yayımlanmasıyla; bir yandan kamu yatırımlarında büyük gecikmelerin varlığı sergileniyor, öte yanda ise fiyat artışları-

Uzun süredir kanlı saldırılar, yüzeysel siyasal çatışmalar ve geçtiğimiz günlerde de seçim tartışmaları ile perdelenen istenen ekonomik gerçekler, tüm çıplaklığıyla ortaya çıktı. Enflasyon içinde büyüme politikasını sürdüren Türkiye kapitalizmi tarihinin en büyük bunalımını yaşıyor. Ülkenin döviz rezervlerinin sıfıra doğru tükendiği öteden beri belirtiliyordu. Özellikle MC döneminde yürütülen sorumsuz ekonomi politikasının ekonomiyi iflasın eşiğine getirdiği bilinmeyen bir olgu değildi. Ekonominin bu acıklı durumu geçtiğimiz ay içinde açığa çıkan bazı olaylarla dram sınırlarını aştı, traji-komik bir oyuna dönüştü. Yabancı ülkelerdeki elçiliklerimizde çalışanlara aylıkları bile ödenemiyordu. Yabancı bankalar karşılıkları olmadığı gerekçesiyle Merkez Bankasına ait çeklere ödeme yapmayacaklarını açıklıyorlardı. Dış Borçlar tablosunda Türkiye'nin en kötü durumda bulunan 10 dünya ülkesi arasına girdiği ilan ediliyordu. Uluslararası mali ve ekonomik kuruluşların denetimindeki ülke ekonomisine bulaşan pisliğin, ağababalarının masalarına

"atılan" yumruklarla temizleneceği sanılıyordu.

Traji-komik oyunun son perdesi de emperyalizmin mali arenadaki kolu Uluslararası Para Fonunun (IMF) kurtarıcı rolünden vazgeçmemesiydi. IMF bir demet "öneriyle" yada bir başka deyişle bir "önlemler paketiyle" hasta adamı tedavi etmek üzere harekete geçiyordu.

TÜRKİYE BULGARİSTAN'DAN ALDIĞI ENERJİNİN BORCUNU ÖDEYEMEDİ

Ekonominin her alanında iflas işaretlerinin belirttiği anda Bulgaristan'dan alınmakta olan elektrik enerjisi borcunun da ödenemediği bildiriliyordu.

Bilindiği gibi Türkiye'nin enerji gereksiniminin bir bölümünü karşılamak amacıyla 1969 yılında Bulgaristan'la bir anlaşma imzalanarak karşılıklı enerji alışverişi öngörülmüştü. Anlaşmanın ilkelerine göre, her iki ülke yıl içinde birbirlerine elektrik enerjisi verecekler, yıl sonunda da yeniden başlangıçtaki denge sağlanarak alınan verilen enerjiler arasındaki denklik yerine getirilecekti.

Anılan anlaşma gereğince, Türkiye Bulgaristan'dan 1975 yılında 96 milyon kilovatsaat, 1976 yılında da 330 milyon kilovatsaat enerji aldı. Ancak, Türkiye'nin kendi enerji gereksinmesini karşılayamaması nedeniyle, Bulgaristan'la yapılan anlaşma tek yanlı işledi. Bu arada Türkiye enerji olarak karşılığını veremeyince borcunu dövizle ödemeyi kararlaştırdı.

Ne var ki, ülke ekonomisinin içinde bulunduğu bunalım, ödemeler dengesindeki büyük açık ve döviz darboğazları 1977 yılında bu borcun ödenmesini güçleştirdi. 1977 yılı içinde 700 milyon kilovatsaatlik enerji alınması kararlaştırıldı ve bu anlaşma yürürlüğe girdi. Geçtiğimiz ayda alınan enerjinin döviz olarak ödenememesi sonucu Bulgaristan Hükümeti bir nota vererek bu durumu protesto etti.

Maliye Bakanlığının Bulgaristan'a olan borcun çok az olduğunu belirtmesine ve TEK yetkililerinin de Merkez Bankasını bu konuda uyarmasına karşın Bulgaristan'a hiçbir transfer yapılmadı.

nın yüzde 25'in çok üstünde olacağı anlaşıyor.

Bunun en açık örneği inşaat malzemelerinin 1977 yılı başından bu yana gösterdiği gelişme. Başta demir-çelik ve çimento olmak üzere inşaat malzemeleri, fiyatlarının hızla artması-na karşın piyasada bulunamıyor. Cephe iktidarı, spekülative stoklamaya gidildiğini bile bile, inşaat malzemelerinin ithalatı için eldeki kısıt döviz rezervlerini sıfır noktasına kadar harcamaya kararlı görünüyor.

Kamu kesimi yatırım programına göre 1977 yılı için öngörülen toplam yatırım tutarı 131 milyar lirayı buluyor (Çizelge 1). Bu yatırımların gerçekleştirilebilmesi için gereken dış para miktarı ise yaklaşık 29 milyar lira. Kamu kesiminin 1977 yılı yatırımları içinde ilk sırayı 35,9 milyar lira ile imalat sanayii alıyor. Toplam yatırım hacminin yüzde 34,94'ü oranında dış kaynağa gereksinim duyulan bu sektörde en önemli paya sahip olan petrol

ürünleri ile demir-çelik sanayiinde dış kaynak gereksinimi ise yüzde 50'yi buluyor.

Enerji sektöründe yapılacak yatırım miktarı ise yaklaşık 20 milyar liradır. Dış kaynak gereksinimi oran olarak yüzde 37 ile en yüksek olan enerji sektörü için, dış kaynak tutarı 7,4 milyar liradır. Sektörün en büyük yatırım dilimi Türkiye Elektrik Kurumu'nun sorumluluğundadır. TEK'in yatırımları için belirlenen dış kaynak kullanımı ise yaklaşık 6,5 milyar lira ile sektör toplamının onda dokuzunu buluyor (Çizelge 3).

Özel kesim yatırımları ise kamu kesimi gibi belirli bir programa bağlı bulunmadığı için bu kesimdeki yatırımları teşvik belgelerinden izlemek en sağlıklı yöntem (Çizelge 2). 1976 yılında Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca özel kesime verilen teşvik belgelerine bakıldığında bu kesimde, kamu kesimine oranla dış kaynaklara daha fazla gereksinim duyulduğu

anlaşıyor. Özel kesimin öngördüğü 64 milyar liralık yatırımın 26 milyar liralık bölümünün finansmanı dış kaynaklarca karşılanacak.

Özel kesimin dış para gereksinimi oran olarak kamunununkinin yaklaşık 2 katıdır. Özel sektöre 1976 yılında verilen teşvik belgelerinden anlaşıldığına göre özel yatırımlar için en az dış kaynak gereksinimi, kamu kesiminin aksine yüzde 25,96 ile enerji sektörüne aittir.

Yüksek düzeyde dış kaynak kullanılarak gerçekleştirilmesi öngörülen yatırımların Türkiye'nin ihracat potansiyeline önemli bir katkı getirmeyeceği anlaşıyor. 1977 yılının Şubat ve Mart aylarında verilen 163 adet teşvik belgesi çerçevesinde yapılan bir inceleme, bu projelerin tamamlandıklarında hammadde için 111 milyon dolarlık ithalat harcamasına neden olacaklarını ortaya koyuyor. Bu yatırımların öngördüğü ihracat ise ancak 34 milyon doları buluyor.

Sektörler	Toplam Yatırımlar		Dış Paranın Yatırım Toplamına Oranı (%)
	Dış Para (Bin TL)	Toplam (Bin TL)	
Tarım	285 284	14 828 280	1,92
Madencilik	2 846 730	8 999 794	31,63
İmalat Sanayii	12 573 504	35 987 514	34,94
Enerji	7 408 793	19 954 325	37,13
Ulaştırma	4 517 963	25 194 795	17,93
Turizm	47 500	1 232 000	3,85
Konut	—	2 279 247	—
Eğitim	818 845	9 274 368	8,83
Sağlık	454 950	2 549 000	17,84
Hizmetler	161 200	10 649 494	1,51
TOPLAM	29 114 769	130 948 817	22,23

Çizelge 1. 1977 yılı kamu kesimi yatırım programı.

Sektörler	Toplam Yatırımlar		Dış Paranın Yatırım Toplamına Oranı (%)
	Dış Para (Bin TL)	Toplam (Bin TL)	
Tarım	169 950	728 058	23,34
Madencilik	715 754	1 730 083	41,37
İmalat Sanayii	20 939 606	52 221 787	40,10
Enerji	108 125	416 547	25,96
Ulaştırma	2 036 414	4 476 158	45,49
Hizmetler	2 061 675	4 428 493	46,55
TOPLAM	26 031 524	64 001 126	40,67

Çizelge 2. 1976 yılında verilen teşvik belgeleri.

Çizelge 3. Enerji sektörü 1977 yılı yatırımlarının kuruluşlara göre dağılımı.

ENERJİ SEKTÖRÜ	Etüd Proje		Devam Eden		Yeni Projeler		Toplam		Dış Paranın Yatırım Toplamına Oranı (%)
	Dış Para (Bin TL)	Toplam (Bin TL)	Dış Para (Bin TL)	Toplam (Bin TL)	Dış Para (Bin TL)	Toplam (Bin TL)	Dış Para (Bin TL)	Toplam (Bin TL)	
Devlet Su İşleri Gn.Md.	---	---	763 541	2 728 010	---	2 271 990	763 541	5 000 000	15
EİEİ Genel Direktörlüğü	6 000	191 000	---	16 000	25 000	93 000	31 000	300 000	10
İller Bankası	---	6 000	65 920	1 337 000	1 000	107 000	66 920	1 450 000	4,62
Toprak ve Tarım Reformu Müst.	---	---	---	27 000	---	---	---	27 000	---
TEK Gn.Md.	15 500	30 000	5 952 079	11 522 494	579 753	1 604 831	6 547 332	13 157 325	50
Yol Su Elektrik Gn.Md.	---	---	---	---	---	20 000	---	20 000	---
TOPLAM	21 500	227 000	6 781 540	15 630 504	605 753	4 096 821	7 408 793	19 954 325	37

ODTÜ BUNALIMI YENİ BOYUTLARA ULAŞTI

ODTÜ Öğretim Üyeleri Derneği Yönetim Kurulu adına kamuoyuna bir açıklama yapan Doç.Dr.Yakup Kepenek, Müttevelli Heyeti ile Hasan Tan ve birkaç yardımcısından oluşan ODTÜ yönetiminin, öğretim üyeleri, idari personel, işçiler ve yurtlarda kalan çok az sayıda öğrenci üzerinde ağır bir baskı kurmak için üniversiteye işçi adı altında aldığı ülkücü - komandalardan yararlandığını, ayrıca devletin güvenlik güçlerini kendi amaçları için kullanmaya yeltendiğini öne sürerek gelişmeleri şöyle anlatmıştır:

"ODTÜ yönetiminin yola çıktığı en son tırmanışa 8 Haziran günü tanık olunmuştur. Danıştay kararına karşı gelerek kendi öğrencilerini ODTÜ'ye almayan Hasan Tan'ın, başka yüksek öğretim kurumlarından bir grup komandoyu silah araması yapmadan ve kimlik sormadan üniversiteye sokması üzerine giriş kapısına gelen öğrenci temsilcisi ve sözcüsü Ertuğrul Karakaya, bir jandarma eri tarafından öldürülmüştür. Bu olay, güvenlik güçlerinin tarafsızlığına gölge düşürdüğüün yeni bir kanıtıdır.

Belirtmeliyiz ki, ODTÜ'deki bunalımdan doğan ve işçi-öğrenci öldürülmeleri ile giderek kanlı bir nitelik kazanan gelişmelerin gerçek sorumluları Müttevelli Heyeti ve Hasan Tan yönetimidir.

Daha önce tüm olanaklarımızla uyardığımız yetkilileri, güvenlik güçlerinin tarafsız ve etkin kullanımı için yeniden uyarır, öğrenci temsilcisi Ertuğrul Karakaya'nın öldürülmesi olayının bütün yönleri ile aydınlatılması gerektiğini vurgularız."

MÜTEVELLİ HEYETİ ODTÜ YASASINA İLİŞKİN GİZLİ GİRİŞİMLERDE BULUNUYOR

Öte yandan ODTÜ Öğretim Üyeleri Derneği Yönetim Kurulu Başkanı Doç.Dr.Yakup Kepenek tarafından yapılan bir başka açıklamada şu görüşlere yer verilmiştir:

"Müttevelli Heyetinin, ODTÜ'nün 1750 sayılı Üniversiteler Yasası kapsamına alınması için Milli Eğitim Bakanlığına bir yasa taslağı sunduğu TRT ve basında yer almıştır.

Müttevelli Heyeti ve Hasan Tan'ın bu girişimi, diğer kararlarında olduğu gibi, ODTÜ öğretim üyelerinden ve bunların oluşturduğu akademik kurullardan tamamen gizli tutulmuştur.

Müttevelli Heyeti üyelerinin üçte ikisi diğer üniversitelerde görevlidir ve kendi üniversitelerinden gerekli izni alamadıkları için üyelikleri yasal değildir. Kendisi yasal olmayan Müttevelli Heyeti, ODTÜ yasası ile ilgili olarak hiç bir girişimde bulunamaz. Kaldı ki, Müttevelli Heyetinin seçimlerin sonucu gereği istifa edecek olan bir hükümete yasa tasarısı sunması ve gider ayak bir takım yeni yöneticiler atamaya girişmesi ODTÜ'nün yarattığı bunalıma çözüm olamaz.

Bugün için temel sorun, ODTÜ'nün bağlı olacağı yasa değil, üniversitemizi tarihinin en korkunç ve kanlı bunalımına götüren Müttevelli Heyeti ve Hasan Tan'ın derhal görevlerinden ayrılmaları ve üniversite konseyinin görüş ve önerileri doğrultusunda Kuruma yeniden işlerlik kazandırmasıdır.

Bu arada belirtelim ki, Müttevelli Heyetinin yarattığı bunalım süresince, diğer üniversitelerin ve Üniversitelerarası Kurulun gösterdiği yakın ilgiye dayanışma, ODTÜ mensupları için büyük bir güç kaynağı olmuştur. Bütün yüksek öğretim kurumları ile birlikte, ODTÜ'nün de özerk ve demokratik bir yasanın kapsamında olması bizce de zorunludur. Ancak yeni yasa, demokratik bir ortamda oluşturulmalı ve ODTÜ'nün çağdaş eğitimin bir gereği olan niteliklerini korumalıdır."

REKTÖR SECİMLERİ YAPILDI

Ankara, İstanbul Teknik ve Ege Üniversitelerinin yeni rektörleri seçildi. Seçimler sonunda, Ankara Üniversitesi Rektörlüğüne Prof. Tahsin Özgüç, İstanbul Teknik Üniversitesi Rektörlüğüne Prof.Nahit Kumbasar, Ege Üniversitesi Rektörlüğüne de Prof.Hakkı Bilgehan getirildiler.

1974 yılı Haziran ayında Cenevre'de yapılan Avrupa Ekonomik Konseyi (ECE) 6. Büyük Elektrik Şebekeleri Uzmanlar Toplantısında, Balkan ülkeleri elektrik şebekelerinin kendi aralarında başlanılması önerildi ve 28-30 Nisan 1975'de Sofya'da yapılan toplantıda teknik çalışmaların kapsamı saptanarak, bağlantının ilkelerini ve gerekli incelemeleri yürütmek üzere bir koordinasyon komitesi kuruldu. Bulgaristan, Romanya, Yunanistan, Yugoslavya ve Türkiye'nin ikişer daimi temsilcisinden oluşan koordinasyon komitesi yılda iki kez toplanıyor. 5-6 Haziran

1975 tarihleri arasında Cenevre'de yapılan ilk toplantıda, gelecek toplantıların alfabetik sıraya göre üye ülkelerde yapılması kararlaştırılmıştı. Bu karar gereğince ikinci toplantı Atina'da ve üçüncü toplantı Bükreş'te yapıldı. Anılan toplantılara Birleşmiş Milletler Kalkınma Teşkilatı (UNDP) ve Avrupa Ekonomik Komisyonu (ECE) da gözlemci olarak katılıyor.

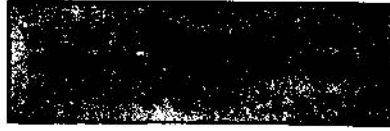
Balkan ülkelerinin elektrik enerjisi kaynaklarının en iyi kullanımı, yedek üretim kapasitelerinin paylaşılması ve teknik yönden sistem güvenilirliğinin artırılmasını amaçlayan bağlantı çalışmaları analitik ve simülasyon (benzetim) olmak üzere iki ayrı yöntemle ve üç aşamada sürdürülüyor. Analitik yöntem Bulgaristan ve Romanya tarafından, simülasyon yöntemi ise Türkiye tarafından uygulanıyor.

tik aşama çalışmaları global ve ekonomik incelemeleri, ikinci aşama teknik sorunları, üçüncü aşama ise işletme sorunlarını kapsıyor.

Balkan Ülkeleri Elektrik Sistemleri Bağlantısı Koordinasyon Komitesinin dördüncü toplantısı ise 31 Mayıs-2 Haziran 1977 tarihleri arasında İstanbul'da yapıldı. Komiteye üye ülkelerin temsilcilerinin ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Teşkilatı (UNDP) ile Avrupa Ekonomik Komisyonu (ECE) üyelerinin katıldığı toplantıya TEK Genel Müdür

Yardımcısı Kamil Toktaş başkanlık etti.

Koordinasyon Komitesi toplantısında, kullanılan yöntemler tartışıldı, ilk aşama çalışmalarının tamamlanma süreleri saptandı. Toplantıda ayrıca Birleşmiş Milletler Kalkınma Teşkilatının Balkan bağlantısı çalışmalarına ne şekilde bir maddi destek sağlayacağı konusu görüşüldü. Toplantıya katılan TEK yetkililerinden alınan bilgiye göre Balkan bağlantısı için sağlanan parasal olanak 200.000 Dolar dolayındadır.

Türkiye ile Sovyetler Birliği arasında enerji alışverişinin gerçekleştirilmesi doğrultusunda çalışmalar sürdürülüyor. Türkiye Elektrik Kurumu (TEK) ile Sovyetler Birliğinin Enerji kuruluşu Energomashexport arasında önce imzalanan sözleşmede belirtilen hususlara uygun olarak, çalışmaların ileri bir evreye götürülmesi amacıyla, TEK ve Sovyetler Birliği temsilcileri arasında Batum'da bir toplantı yapıldı. 17 Mayıs 1977'den 23 Mayıs 1977'ye kadar süren toplantıda tartışılan başlıca sorunlar şöyleydi:

- 220 kV Batum (SSCB)-Hopa (TC) enerji nakil hattının Sovyetler Birliği-Türkiye sınırında geçiş yerinin saptanması. Edinilen bilgiye göre bağlantı hattının geçeceği bölgede ağır topoğrafik ve jeolojik koşulların bulunması ve hat yapımı için orman kesimi ve özel bir yolun yapımı gerekliliği gibi nedenlerin ön görülmesi ile sınır geçiş noktasının kesin olarak belirlenmesi konusu yakın bir tarihe ertelendi.

Bu arada Batum - Hopa bağlantısında kullanılacak tüm direklerde faz iletkenlerinin üçgen şeklinde düzenlenmesi ve tepeye de bir tek toprak telinin çekilmesi konusunda anlaşmaya varıldı.

- Enerji nakil hattının korunmasına ilişkin röle ve otomatik aygıtlar.
- Yük tevzicilerin nuhaberesi.
- Elektrik enerjisinin ölçülmesi. Türk ve Sovyet temsilcileri, Batum - Hopa enerji nakil hattı üzerinden taşınan elektrik enerjisini ölçmek üzere Batum trafo merkezine iki adet jeri dönmesiz aktif sayaç kurulmasını kararlaştırdılar. Sayaçlardan biri SSCB'den Türkiye'ye, diğeri Türkiye'den SSCB'ne akacak enerjiyi ölçecek.
- Batum - Hopa enerji nakil hattının işletme koşullarına ilişkin sorunlar. Bu konunun görüşülmesi sırasında taraflar, Türkiye enerji sistemi ile SSCB enerji sistemi arasında senkronizasyonun Hopa trafo merkezindeki 220 kV'luk kesici üzerinden yapılmasında anlaşmaya vardılar.
- Hopa trafo merkezine konulacak donatım için muhtemel olabilecek Sovyet önerileri. Türk temsilcileri SSCB'den alınacak 220 kV'luk donatımın listesini Sovyet temsilcilerine verdi.

TEK yetkililerinden alınan bilgiye göre ortak çalışmalar Eylül ayında Ankara da yapılacak bir toplantıyla sürdürülecek. Bu toplantıda ise 220 kV luk Batum - Hopa hattının tasarım durumu, koruma röleleri, otomatik aygıtlar ve iletişim aygıtlarının tasarım çözümlerinin gözden geçirilmesi ve diğer teknik konuların ele alınması bekleniyor.

